

Kazimierz Kraj

Federalna Służba Ochrony Federacji Rosyjskiej

Już w zamierzczłych czasach władcy posiadali swoje straże lub gwardie przyboczne. W Europie najbardziej znaną strażą przyboczną jest papieska Gwardia Szwajcarska, pełniąca nie tylko funkcje reprezentacyjne, ale również wykonująca zadania profesjonalnej ochrony osobistej ostatniego absolutnego władcy Starego Kontynentu. Najszerszej znaną i widoczną w mediach służbą ochrony jest amerykańska Secret Service (Tajna Służba). W Polsce natomiast za bezpieczeństwo najwyższych osób w państwie i ich zagranicznych gości odpowiada Biuro Ochrony Rządu¹.

Jedną z najpotężniejszych i najbardziej profesjonalnych służb ochronnych świata jest rosyjska Federalna Służba Ochrony. Jej tradycje sięgają czasów carskich oraz epoki Związku Radzieckiego². Jej bezpośrednim poprzednikiem był: 9. Zarząd Główny KGB (Służba Ochrony KGB). Po upadku ZSRR (listopad–grudzień 1991 r.) ochrona państwowa została przekształcona w Główny Zarząd Ochrony (GZO) Federacji Rosyjskiej. GZO dowodzili kolejno generałowie: Władimir Riedkoborodij, Michaił Barsukow, a w latach 1995–2000 Jurij Krapiwini. Głównemu Zarządowi Ochrony podlegały: 27. Zmotoryzowana Brygada Specjalnego Przeznaczenia, Pułk Kremłowski, 119. Pułk Desantowo-Spadochronowy oraz pododdziały specjalne i dywersyjno-sabotażowe byłego KGB.

W latach 1993–1996 samodzielnym urzędem federalnym była Służba Bezpieczeństwa Prezydenta FR. Wydzielona została ze składu Głównego Zarządu Ochrony. Dowodzili nią kolejno generałowie Aleksander Korżakow oraz Jurij Krapiwini. Służba Bezpieczeństwa Prezydenta Rosji została ponownie połączona z Federalną Służbą Ochrony w 1996 r. i funkcjonuje do dzisiaj w jej składzie.

¹ Zob. J. Lipski, U. Nalaskowska, *Status Biura Ochrony Rządu – instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 1-2, s. 43-50.

² Zob. K. Kraj, *Rosyjskie „borowiki”*, „MMS Komandos” 2009, nr 6, s. 16-21.

Podstawę prawną ochrony państwowej stanowi przyjęta 24 kwietnia 1996 r. wielokrotnie nowelizowana Ustawa o państwowej ochronie. Zostały w niej określone podstawowe pojęcia, jak: ochrona państwowa, obiekty ochrony państwowej, obiekty ochraniające, przedsięwzięcia ochronne i system (reżim) przepustek.

Ochrona państwowa jest funkcją federalnych organów władzy państwowej w sferze zabezpieczenia bezpieczeństwa obiektów podlegających ochronie państwowej. Ochrona wykonywana jest na podstawie całokształtu przedsięwzięć prawnych, organizacyjnych, ochronnych, reżimu ochronnego, operacyjno-śledczych, technicznych i innych działań³.

Obiektami ochrony państwowej są osoby podlegające takiej ochronie. Zaliczamy do nich: prezydenta Federacji Rosyjskiej od dnia oficjalnego ogłoszenia jego wyboru (w miejscach stałego i czasowego pobytu). Prezydent FR nie może zrezygnować z ochrony, która po zakończeniu kadencji przysługuje mu dożywotnio. Ochrona jest zapewniana również członkom rodziny prezydenta mieszkającym z nim oraz mu towarzyszącym.

Pozostałymi osobami publicznymi podlegającymi ochronie są: premier, przewodniczący Rady Federacji, przewodniczący Dumy Państwowej, przewodniczący Sądu Konstytucyjnego, przewodniczący Sądu Najwyższego, przewodniczący Sądu Arbitrażowego oraz generalny prokurator FR. Wyżej wymienieni są chronieni w trakcie pełnienia swoich obowiązków na danym stanowisku.

Ponadto na podstawie decyzji prezydenta FR ochrona może być zapewniona innym osobom zajmującym stanowiska państwowe, deputowanym oraz urzędnikom federalnym⁴.

Podstawowymi zasadami realizacji ochrony państwowej są m.in.: praworządność, przestrzeganie praw i swobód obywatelskich, centralne kierownictwo, współpraca państwowych organów bezpieczeństwa lub wykorzystywanie jawnych i niejawnych środków i metod w swojej działalności⁵.

Środkami realizacji i zapewnienia ochrony państwowej są: przydzielenie ochraniającym ochrony osobistej, środków łączności i transportu, informowanie o zagrożeniach, prowadzenie działalności operacyjno-śledczej, zapewnienie porządku publicznego w miejscach przebywania obiektów ochrony⁶.

FSO w myśl ustawy odpowiada także za bezpieczeństwo głów państw i rządów podczas ich pobytu na terytorium Rosji. Ochrona służby może obejmować innych działaczy politycznych i społecznych przebywających w Rosji, jeżeli zachodzi taka konieczność⁷.

Ochraniające przez FSO są także budynki, budowle i konstrukcje, w których rozmieszczone zostały federalne organa władzy państwowej, przylegające do nich tereny oraz akwenty w celu zapewnienia bezpieczeństwa ochraniającym obiektom państwowym (osobom). Osłonie podlegają równocześnie budynki, budowle i konstrukcje z przynależnymi terenami znajdujące się w operacyjnym kierowaniu federalnych organów ochrony.

³ Zob. art. 1 Ustawy o państwowej ochronie z 24 kwietnia 1996 r., z późn. zm. (tekst z archiwum autora).

⁴ *Ibidem*, art. 9.

⁵ *Ibidem*, art. 3.

⁶ *Ibidem*, art. 4.

⁷ *Ibidem*, art. 11.

Przedsięwzięcia ochronne to całokształt działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa ochraniających obiektów, podejmowanych przez federalne organy ochrony przy pomocy innych kompetentnych organów bezpieczeństwa państwa. Prowadząc działania ochronne Federalna Służba Ochrony wykonuje takie zadania, jak: prognozowanie i ujawnianie zagrożeń dla obiektów ochrony państwowej, zapewnienie bezpieczeństwa ochraniającym w miejscach ich przebywania, koordynacja i organizacja współpracy federalnych organów władzy państwowej w sferze ochrony państwowej, zabezpieczenie i organizacja łączności prezydenta FR, uczestnictwo w walce z terroryzmem w zakresie swoich pełnomocnictw⁸, osłona (obrona) ochraniających obiektów.

W celu realizacji przedstawionych wyżej zadań Federalna Służba Ochrony wykorzystuje niezbędne siły i środki dla przygotowania i przeprowadzenia przedsięwzięć ochronnych, prowadzi działalność operacyjno-śledczą w ramach obowiązujących przepisów, sprawdza dokumenty osobiste obywateli oraz funkcjonariuszy państwowych w celach ich identyfikacji, kontroluje wejście i wyjście z ochraniających obiektów, przegląda przenoszone rzeczy (bagaż), używając w tym celu odpowiednich środków technicznych. FSO zatrzymuje i dostarcza do organów spraw wewnętrznych osoby naruszające porządek w miejscach przebywania ochraniających obiektów, przeszkadzające w działaniach Federalnej Służby Ochrony oraz te, które próbowały bądź przeniknęły na ochraniające obiekty. Funkcjonariusze FSO mogą wykorzystywać do swoich działań środki transportu należące do innych instytucji niezależnie od ich statusu własności, z wyjątkiem należących do korpusu dyplomatycznego, obcych państw lub organizacji międzynarodowych. W szczególnych wypadkach mogą być także wykorzystywane pojazdy prywatne.

Agenci FSO mogą swobodnie wchodzić w zamieszkałe przez obywateli pomieszczenia, budynki, przynależne im działki. Uprawnienie to dotyczy także instytucji i organizacji niezależnie od ich form własności. Działania funkcjonariuszy muszą mieć na celu przerwanie działalności przestępczej, zapobieżenie niebezpieczeństwu grożącemu ochraniającym obiektom. O takim wejściu swoich funkcjonariuszy Federalna Służba Ochrony jest zobowiązana powiadomić w ciągu 24 godzin prokuratora. FSO może podejmować działania związane z ograniczeniem bądź przerwaniem ruchu drogowego, odholowaniem środków transportu i niedopuszczeniem osób i środków transportu w okolice ochraniających obiektów.

Funkcjonariusze FSO mogą użyć siły fizycznej oraz środków specjalnych i broni, za których użycie ponoszą odpowiedzialność, jeżeli przekroczą swoje uprawnienia.

Do spisu podstawowych obowiązków Federalnej Służby Ochrony zaliczamy: ujawnienie, uprzedzenie i zlikwidowanie zamachu na osoby i obiekty podlegające ochronie, organizację i przeprowadzenie niezbędnych przedsięwzięć ochronnych, technicznych i innych dla celów zapewnienia bezpieczeństwa ochraniającym. Do zadań FSO należy także podtrzymywanie porządku społecznego w celu zapewnienia bezpieczeństwa ochraniającym w miejscach ich pobytu (stałego i tymczasowego), eskorta środków transportu, w których poruszają się ochraniający. Pozostałymi zadaniami FSO są zabezpieczenie, organizacja i przeprowadzenie na ochraniających obiektach, miejscach stałego lub czasowego pobytu ochraniających działań o charakterze operacyjno-technicznym, sanitarno-higienicznym, ekologicznym, antyradiacyjnym i epidemiologicznym.

⁸ Do aparatu Narodowego Komitetu Antyterrorystycznego zostało na mocy dekretu prezydenta FR skierowanych 7 funkcjonariuszy FSO.

Ponadto FSO zajmuje się zabezpieczeniem przed wypływem informacji z ochraniających obiektów poprzez techniczne środki podsłuchowe.

Funkcjonariusze FSO w ramach wykonywania obowiązków służbowych są traktowani jak przedstawiciele władzy i znajdują się pod ochroną prawa. Wszelkie działania podjęte przeciwko funkcjonariuszom FSO w celu uniemożliwienia wykonywania przez nich obowiązków służbowych, zamach na ich życie, zdrowie, wykorzystywane środki materialne podlegają odpowiedzialności i karze w oparciu o prawo federalne. Podczas wykonywania swoich obowiązków funkcjonariusze FSO nie podlegają takim administracyjnym działaniom, jak: rewizja, zatrzymanie, rewizja osobista, przegląd ich środków transportu, używanych urządzeń i posiadanych rzeczy bez udziału właściwego przedstawiciela FSO lub decyzji sądu.

Funkcjonariusze służby ochrony nie mogą być związani z partiami politycznymi i innymi organizacjami społecznymi. Nie mogą również wspierać takiej działalności czy to w wykonaniu organizacji czy osób fizycznych. Dodatkowa praca jest dopuszczalna, lecz jej zakres wskazany i dotyczy jedynie działalności naukowej, prowadzenia wykładów i działalności twórczej⁹.

Kadry dla Federalnej Służby Ochrony przygotowuje Akademia FSO mieszcząca się w Orle. Kształci m.in. w takich specjalnościach, jak prawoznawstwo, bezpieczeństwo informacyjne systemów telekomunikacyjnych, radiołączności, sieci łączności i systemy komutacji.

Ogólne kierownictwo nad organami ochrony państwowej sprawują prezydent FR oraz rząd FR w ramach swoich kompetencji. Federalna Służba Ochrony wspierana jest przy wypełnianiu swoich zadań przez Federalną Służbę Bezpieczeństwa, organa spraw wewnętrznych, wojska wewnętrzne MSW, Służbę Wywiadu Zagranicznego oraz Siły Zbrojne.

Federalną Służbą Ochrony kieruje dyrektor¹⁰ w randze przewodniczącego komitetu Federacji Rosyjskiej, który podlega bezpośrednio prezydentowi Rosji. Ma on 4 zastępców, w tym jednego sekretarza stanu. Liczbę funkcjonariuszy i cywilnych pracowników FSO ustala prezydent FR. Szacuje się ją na około 10 tysięcy. W centralnym aparacie FSO pracuje maksymalnie 665 funkcjonariuszy i pracowników cywilnych¹¹.

W skład FSO w 2003 r. weszła Służba Łączności Specjalnej i Informacji, wywodząca się z rozwiązanej Federalnej Agencji Łączności Rządowej i Informacji¹². Innymi elementami struktury FSO są: Garaż Specjalnego Przeznaczenia, Służba Komendanta Moskiewskiego Kremla, Pułk Prezydencki, Prezydencka Orkiestra, Centrum Prasowe i Klub Sportowy FSO Rosji¹³.

Zatwierdzona dekretem nr 1013 z 7.08.2004 r. struktura Federalnych Organów Ochrony Państwowej składa się z następujących elementów: Federalnej Służby Ochro-

⁹ Zob. Ustawa „O państwowej ochronie” z 24 kwietnia 1996 r., z późn. zm. (tekst w posiadaniu autora).

¹⁰ Od 18 maja 2000 r. dyrektorem FSO jest generał armii Jewgienij Murow. J. Murow (ur. w 1945 r.) przez kilkanaście lat był oficerem wywiadu (1974–1992, działał w Południowo-Wschodniej Azji), następnie kierował regionalnymi strukturami Federalnej Służby Bezpieczeństwa. W aparacie centralnym FSB był pierwszym zastępcą szefa Departamentu Bezpieczeństwa ekonomicznego. Jest prezesem Rosyjskiej Federacji Boks i pełni obowiązki przewodniczącego Europejskiej Federacji Bokserskiej. Posiada wyższe wykształcenie techniczne i wyższe wykształcenie specjalne.

¹¹ Dekret prezydenta FR nr 1146 z 1 października 2005 r., „O wniesieniu zmian do dekretu prezydenta Federacji Rosyjskiej z 7 sierpnia 2004 r. nr 1013, „Sprawy Federalnej Służby Ochrony Federacji Rosyjskiej”.

¹² Dekret prezydenta FR z 7 sierpnia 2004 r. nr 1013, „Sprawy Federalnej Służby Ochrony Federacji Rosyjskiej”.

¹³ Zob. www.fso.gov.ru.

ny Federacji Rosyjskiej (FSO Rosji), Zarządu Łączności Specjalnej i Informacji FSO Rosji w Okręgach Federalnych, Centrów Łączności Specjalnej i Informacji FSO, Oddziałów Łączności Specjalnego Przeznaczenia FSO Rosji, szkolnych, naukowo-badawczych i innych organizacji podlegających FSO Rosji, które zabezpieczają jej działalność.

Federalna Służba Ochrony jest jedną z najbardziej utajnionych rosyjskich służb specjalnych. Do niedawna nie posiadała oficjalnej strony internetowej. Dopiero na mocy wyroku sądu została ona założona.

O skuteczności FSO świadczy fakt, że nigdy nie doszło do bezpośredniego zagrożenia życia prezydenta, tak Borysa Jelcyna, jak i Władimira Putina podczas ich wizyt na terenach objętych walkami, np. w Czeczenii. Według znawcy rosyjskich służb specjalnych Andrieja Sołdatowa przeprowadzenie uwieńczonego sukcesem zamachu na Władimira Putina czy prezydenta Dmitrija Miedwiediewa, jest praktycznie niemożliwe. Terrorysty nie dokonali również skutecznego zamachu na żadnego z najważniejszych funkcjonariuszy i urzędników państwowych ochraniających przez funkcjonariuszy FSO.

FSO prowadzi własne rozeznanie agenturalne, badając potencjalne zagrożenie życia swych podopiecznych ze strony terrorystów. Dysponuje tzw. czarnymi беретami, formacją będącą oddziałem komandosów, przeszkoloną w operacjach antyterrorystycznych. Służba ochrony dysponuje także pododdziałem pływonurków bojowych, a w składzie Służby Bezpieczeństwa Prezydenta znajduje się znany z wysokich kwalifikacji Kontrsnajperski Pododdział Zarządu Specjalnego Przeznaczenia Służby Bezpieczeństwa Prezydenta FSO FR.

Oddziały wojskowe podległe FSO (Pułk Prezydencki) otrzymały ciężkie uzbrojenie tj. wozy pancerne, działa, moździerze, rakiety przeciwlotnicze. Posiadanie we własnej strukturze oddziałów wojskowych oraz po likwidacji FAPSI¹⁴, przejęcie roli operatora łączności rządowej oraz specjalnej jest wyróżnikiem na tle innych służb ochronnych¹⁵.

Pisząc o Federalnej Służbie Ochrony warto wspomnieć o jeszcze mniej znanej instytucji – Głównym Zarządzie Programów Specjalnych Prezydenta Federacji Rosyjskiej. GZPSP FR jest odpowiedzialny za przygotowanie mobilizacyjne najwyższych organów władzy państwowej, począwszy od prezydenta, premiera, parlamentu, aparatów administracyjnych rządu i prezydenta. Zarząd ten odpowiada za funkcjonowanie i zabezpieczenie funkcjonowania punktów kierowania państwem i innych obiektów specjalnych w okresie przygotowań mobilizacyjnych i mobilizacji (wojny). Ta federalna agencja odpowiada za zabezpieczenie pracy, życia i bezpieczeństwa prezydenta, premiera oraz innych przedstawicieli władzy ustawodawczej i wykonawczej w okresie ich pobytu w obiektach specjalnych przez nią administrowanych¹⁶.

Tradycje i doświadczenie rosyjskich służb ochrony państwowej pokazują, że należy analizować i obserwować działania Federalnej Służby Ochrony, gdyż jej fachowość nie ustępuje czołowym służbom ochrony świata, a nawet może je przewyższać.

¹⁴ Zob. K. Kraj, *Elektroniczne oko Kremla*, „MMS Komandos” 2009, nr 7–8.

¹⁵ Być może podobnie rozbudowaną strukturę ochronną ma Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna. Długoletni zastępca szefa 9 Zarządu KGB (ochrona) generał major Michaił Stiepanowicz Dokuczajew w swoich wspomnieniach pisząc o współpracy z Koreańczykami w sprawie ochrony wizyt Kim Ir Sena nic nie pisze na temat struktur ochronnych tego państwa.

¹⁶ Zob. Dekret prezydenta FR nr 1146 z 7 września 2004 r.

Bibliografia

Dekret prezydenta FR nr 1146 z 1 października 2005 r., „O wniesieniu zmian do dekretu prezydenta Federacji Rosyjskiej z 7 sierpnia 2004 r. nr 1013, „Sprawy Federalnej Służby Ochrony federacji Rosyjskiej”.

Dekret prezydenta FR z 7 sierpnia 2004 r. nr 1013, „Sprawy Federalnej Służby Ochrony federacji Rosyjskiej”.

Dekret prezydenta FR nr 1146 z 7 września 2004 r. „Sprawy Głównego Zarządu Programów Specjalnych Prezydenta Federacji Rosyjskiej”.

Federalna ustawa „O państwowej ochronie” z 24 kwietnia 1996 r., z późn. zm. (tekst w posiadaniu autora).

Grajewski A., *Tarcza i miecz, Rosyjskie służby specjalne 1991–1998*, Warszawa 2001.

Knight A., *Szpiedzy bez maski. Spadkobiercy KGB*, Warszawa 2001.

Kraj K., *Rosyjskie „borowiki”, „MMS Komandos”* 2009, nr 6.

Larecki J., *Wielki leksykon służb specjalnych świata, organizacje wywiadu, kontrwywiadu i policji politycznych, terminologia profesjonalna i żargon operacyjny*, Warszawa 2007.

Woroncow S.A., *Specsłużby Rossii*, Rostow na Donu 2006.

www.agentura.ru.

www.goussp.gov.ru.

www.fso.gov.ru.